

Qoraboyev Bozorboy Islomjon o'g'li

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari ta'lim yo'nalishi 4-bosqich talabasi

Pardayeva Matluba Xolmirza qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada ta'lim jarayonida innovatsion texnologiyalarning o'rni, ta'lim sifatini oshirishda axborot texnologiyalarining ahamiyati, zamonaviy pedagogikada ta'lim paradigmalarini qo'llash usullari, kreativ dars tuzilishiga doir metodik tavsiyalar haqida so'z yuritamiz.*

Аннотация: *В данной статье мы поговорим о роли инновационных технологий в образовательном процессе, значении информационных технологий в повышении качества образования, методах использования образовательных парадигм в современной педагогике, а также методических рекомендациях по творческой структуре урока.*

Abstract: *In this article, we will talk about the role of innovative technologies in the educational process, the importance of information technologies in improving the quality of education, methods of using educational paradigms in modern pedagogy, and methodological recommendations for creative lesson structure.*

Kalit so'zlar: *Texnologiya, axborot, innovatsiya, metod, paradigma, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, kreativ pedagog, imitatsion ta'lim, ideologiya.*

Ключевые слова: *Технология, информация, инновация, метод, парадигма, лично-ориентированное образование, творческий педагог, имитационное образование, идеология.*

Key words: *Technology, information, innovation, method, paradigm, person-oriented education, creative pedagogue, imitative education, ideology.*

Ta'limda joriy etilayotgan texnologiyaning asosiy o'ziga xosligi, ularning insonparvarlikka yo'naltirilganligidadir. Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim ta'limning insonparvarlikka yo'naltirilganligi bilan bog'liq bo'lib, bunda bolalarning axborotlar bilan ishlashdagi kasbiy yondashuvi, har bir o'quvchi olingan ma'lumotni tizimlashtira olishi, fikrlashda mantiqiy izchillikka rioya qilishi bilan xarakterlanadi. Yangi texnologiyalar katta ta'lim imkoniyatlarini ochdi. Ro'y berayotgan sifat o'zgarishlar shuni ko'rsatadiki, odat bo'lgan tushuntirishda "o'rgatish" jarayonlari o'qituvchilarning kasbiy imkoniyatlari chegarasidan tashqari chiqib keta boshladi.

Vujudga kelgan yangi texnik, axborot, bosma, eshitish va ko'rgazma vositalari o'ziga xos tarzda yangi metodikalar bilan ta'lim jarayoniga ko'pgina yangiliklar kiritib,

uning ajratilmas qismi bo‘lib qolmoqda. Biroq, pedagogik texnologik jarayonning o‘ziga xosligi, uning an’anaviy shakllaridan ustuvorligi va hozirgi zamon ta’limi muammolari real yechish usullari hali to‘la o‘rganilmagan. Innovatsion pedagogika - hozirgi davrda norasmiy fan sifatida ma’lum bo‘lgan, biroq kun sayin butun jahon soha mutaxassislarining e’tiboriga tushib, jadal rivojlanib borayotgan bilimlar tizimidir. Uning ta’limiy ahamiyatini tan olgan pedagoglar jamoasi, olimlar, shu boisdan ham mavjud an’anaviy pedagogikaga tanqidiy yondashmoqdalar. Hozirgi kunlarda shakllanib, rivojlanib borayotgan mazkur yangi fan haqida jiddiy fikrlar bildirilyapti, uning asosiy vazifasi hukmron bo‘lib turgan butun o‘quv tarbiya tizimi nazariyasini innovatsiya asosida qayta tashkil etib o‘zlashtirishdir.

Innovatsion pedagogika-hukmron nazariya, nazariy va amaliy muammolarni hal etishning asosi qilib olingan. Innovatorlar fikriga asosan odatiy mumtoz pedagogik nazariyalar eskirib qolgan, yangi sharoitda hozirgi avlodni bu yo‘l bilan tarbiyalash mumkin emas. Hozirgi pedagogik fandagi vaziyat umumiy holda shundan iborat. Bu vaziyatda innovatsiya juda muhim. Pedagogika-bilimlar tizimidir. Obyektivlik, maqsadga muvofiqlik, mustahkamlik, bir-biriga zid bo‘lmaslik - uning asosiy xarakteristikalaridir. Pedagogika tizimini har qanday ilmiy nazariya kabi tizimini tashkil etuvchi tamoyillari loyihalashtiradi, birlashtiradi va ushlab turadi ya’ni ushbu tizim asosiy bilimlarga asoslanishi asosiy holdir. Obyektiv nazariyaning asosiy tamoyillari faqatgina ilmiy prinsip bo‘lishi shart ammo g‘oyaviy bo‘lmasligi lozim. Metodika asosiga qurilgan ta’limga qaraganda “ta’lim texnologiyasi” ko‘p qirralidir. Birinchidan, texnologiya asosida tub mahsulotlarni aniq tavsifi turadi. Texnologiyada maqsad markaziy komponent hisoblanib, bu holat unga erishish darajasini aniq topishga olib keladi. Ikkinchidan, tub va oraliq maqsadlari aniqlangani uchun texnologiya maqsadga erishish va nazorat obyektiv usullarini ishlab chiqishga yo‘l ochadi. Uchinchidan, texnologiya o‘qituvchining pedagogik eksperiment qilishga majbur qiladigan holatlarini kamaytiradi. To‘rtinchidan, texnologiya o‘qituvchi va uni faoliyat turlariga yo‘naltirilgan dars ishlanmalari o‘rniga, o‘quvchilarning o‘quv o‘rganish faoliyati mazmuni va tuzilishini aniqlaydigan o‘quv jarayonining loyahasini beradi. Metodik dars ishlanmasi har bir o‘qituvchi tomonidan turlicha o‘zlashtiriladi, dars va o‘quvchilar faoliyati ham turlicha tashkil qilinadi.

O‘quvchilarning o‘quv faoliyatini loyihalashtirish esa, programmashtirilgan ta’lim tajribasi ko‘rsatganidek o‘quvchilarning o‘zlashtirish darajasini ko‘taradi. Inson - bu murakkab tizim va unga kuchi va yo‘nalishi har xil yoki qarama-qarshi bo‘lgan ko‘p sonli tashqi kuchlar ta’sir etadi, shuning uchun u yoki bu ta’sirning samarasini oldindan aytib berish qiyin. Ijtimoiy texnologiya bu borada katta samaraga ega, chunki u qayta aloqaga kirisha oladi. Masalan, o‘qituvchi doimiy nazoratni tashkil qilib, o‘quv materialini o‘zlashtirishda qiyinchilikka duch kelgan o‘quvchilarni aniqlaydi va ular bilan qo‘shimcha ish olib boradi. Dars boshida o‘qituvchi 4-5 daqiqa savol-javob qilib, o‘tgan darsdagi qaysi savollarni qaysi o‘quvchi qay darajada o‘zlashtirganini aniqlaydi.

Soʻngra, oʻqituvchi mavzuni boshqatdan tushuntirib oʻtirmay, soʻrash davomida sinf diqqatini aynan savollarga qaratadi. Savolga toʻliq javob qaytargan oʻquvchilar tinglanadi va sinfdagi barcha oʻquvchilar oʻzlashtirmaganlarini bilib oladilar. Bu usul oʻqituvchilarga mashgʻulotidagi muammolarni aniqlab, tezda ularni yechish, yaʼni oʻquvchilarga yordam berishga imkon yaratadi. Bunday texnologiya jarayoni vaqtni tejab, oʻtilgan materialni soʻrash metodi orqali mustahkamlashga koʻmaklashadi. Ijtimoiy texnologiya muayyan barcha sharoitlarga tezda moslashishi bilan koʻzga yaqqol tashlanadi. Shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim jarayonining asosiy komponenti taʼlimiy vaziyat boʻlib, taʼlim oluvchilarning kasbiy funksiyalari toʻrt asosiy texnologiya asosida tashkil qiladi:

- 1) “Masala bilan yondashuv texnologiyasi” shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim mazmunini belgilovchi elementlardan tuzilgan turli darajadagi masalalardan iborat;
- 2) “Oʻquv dialogi texnologiyasi” didaktik kommunikativ muhitni yaratish bilan bogʻliq, subyektiv fikrlovchi muloqotni taʼminlovchi, refleksiya va shaxsni mustaqil oʻz-oʻzini tashkil etishi;
- 3) “Imitatsion taʼlimiy oʻyin texnologiyasi” musobaqa shartlarini taʼminlovchi bellashuv;
- 4) “Taʼlimning moslashuvchanlik texnologiyasi” intellektutuzimlarning oʻziga xosligiga asosan vujudga keladi, mazmun, jarayonlarni oʻzaro bogʻliqligi va oʻzaro taʼsir bosqichlaridan iborat.

Taʼlim faoliyatining koʻp qirrali aniqlanishi, har bir bosqich doirasida ish tarkibining sikl modeli moslashuv algoritmi yordamida, operativ tahlil asosida va taʼlim oluvchining kasbiy rivojlanish darajasi korreksiyasi misolida aniqlanadi. Taʼlim jarayonini chiziqsiz tashkiliy va boshqaruv texnikasidan foydalanish kam vaqt ichida maqsadga erishishni taʼminlaydi.

Innovatsion pedagogika - hozirgi davrda norasmiy fan sifatida maʼlum boʻlgan, biroq kun sayin butun jahon soha mutaxassislarining eʼtiboriga tushib, jadal rivojlanib borayotgan bilimlar tizimidir. Uning taʼlimiy ahamiyatini tan olgan pedagoglar jamoasi, olimlar, shu boisdan ham mavjud anʼanaviy pedagogikaga tanqidiy yondashmoqdalar. Hozirgi kunlarda shakllanib, rivojlanib borayotgan mazkur yangi fan haqida jiddiy fikrlar bildirilyapti, uning asosiy vazifasi hukmron boʻlib turgan butun oʻquv tarbiya tizimi nazariyasini innovatsiya asosida qayta tashkil etib oʻzlashtirishdir. Innovatsion pedagogika-hukmron nazariya, nazariy va amaliy muammolarni hal etishning asosi qilib olingan. Innovatorlar fikriga asosan odatiy mumtoz pedagogik nazariyalarni eskirib qolgan, yangi sharoitda hozirgi avlodni bu yoʻl bilan tarbiyalash mumkin emas. Hozirgi pedagogik fandagi vaziyat umumiy holda shundan iborat. Bu vaziyatda innovatsiya juda muhim. Pedagogika-bilimlar tizimidir. Obyektivlik, maqsadga muvofiqlik, mustahkamlik, bir-biriga zid boʻlmazlik - uning asosiy xarakteristikalaridir. Pedagogika tizimini har qanday ilmiy nazariya kabi tizimini tashkil etuvchi tamoyillari loyihalashtiradi, birlashtiradi va ushlab turadi yaʼni ushbu tizim asosiy bilimlarga

asoslanishi asosiy holdir. Obyektiv nazariyaning asosiy tamoyillari faqatgina ilmiy prinsip bo'lishi shart ammo g'oyaviy bo'lmasligi lozim. Insonning aqliy rivojlanganligi va tarbiyasi haqidagi bilim darajasining talabga muvofiqligi - obyektivlikning yagona talabidir. Ideologiya (g'oyaviylik) - bu har doim ham u yoki bu ijtimoiy guruhlarining bir tomonlama ijtimoiy qiziqishlari bo'lib, ular buni qimmatli yo'l-yo'riq va g'oya sifatida boshqalarga majburlaydilar. Jahon pedagogik nazariyasi tarbiyaviy jarayon sharoit bilan bog'liq yuqorida turgan odamlarning g'oyalari qanday bo'lishi bilan bog'liq bo'lmasligini allaqachon e'tirof etganlar. O'sib borayotgan avlodlar tarbiyasi juda jiddiy ish bo'lib, uning o'tkinchi narsalarga bog'liq etib qo'yish mumkin emas. Mustabidlik davrida mamlakatimizda ko'p vaqt insonni (sobiq) kommunistik g'oyalar ruhida tarbiyalashga oid pedagogik ko'rsatmalar ustun bo'lib kelgan, uning juda ta'sirligi, turli chaqiriqlari hayotga tatbiq etish kabi maqsadiga qaramay, uni ilmiy deb bo'lmaydi, chunki bunday g'oyalarni tashkil etuvchi qoidalar inson tabiati va uning rivojlanishi haqidagi tizimini faqatgina fan o'rnatgan obyektiv asoslar va amaliyotda tasdiqlangan qoidalar yordamida rivojlantirish mumkin. Ma'lum bo'lishicha, amaliyotda yo'l ko'rsatuvchi pedagogik nazariyamizning asosiy kamchiliklaridan biri bilim va ta'limning ustunligini qattiq bo'rttirib (kuchaytirib) yuborishdadir. Insoniy, ma'naviy, mehnat tarbiyasi zarariga bilimda yodlab olish hajmi ko'payib borishi maktab hayotida odatiy hoi bo'lib qoldi. Hozirgi tarbiya nazariyasi va u boshqarayotgan amaliyotning hamma belgilari bo'yicha inqiroz holatda ekani ko'rinib turibdi. Bu holatdan chiqish uchun bo'lgan har qanday harakat innovatsion deb hisoblanayapti va bu holda ular o'z nomlariga mosdir. Innovatsion pedagogikani ko'pincha an'anaviy, muqobil pedagogika deb ataydilar. Bu fikrga qo'shilmaslik mumkin emas, hech bo'lmaganda eng oddiy tushunchalar bo'yicha; sinf ham, o'qituvchi ham va dars mazmuni va darsliklar yo'qolib ketmaydiku. Agarda, pedagogik tizim saqlanib qolsa, unda faqat uni mukammallashtirish haqida gapirish mumkin. Faraz qilayotgan rivojlanish strategiyamiz "rivojlantiruvchi o'qitish" yo'naltirishlaridan eng avvalo o'z intilishlarini maktabda o'qishga boshlashgacha yaxshi rivojlangan tuzilmalarni shakllantirish hamda bu harakatlarga endi paydo bo'lib kelayotgan jarayonlarni uyg'unlashtirib, olib borishga qaratilgan. Strategik yo'limiz "Butun taraqqiyotning o'z avlodlari haqidagi g'amxo'rliq mantiqiga asoslangan didaktik va pedagogik tizim tuzishda amal qilishdir". Xuddi ana shuning uchun ham metodologik asos negizi sifatida, keng ma'noda tabiatni o'rgatuvchi soha bo'lib, xalq pedagogikasi hisoblanadi. Bolalar qanday bo'lib tug'ilishi uning ota-onasidan bolak hech kimga bog'liq emas. Lekin har bir insonning yetarlicha rivojlanishi, barkamol shaxs darajasiga erishishi, o'ziga yoqqan mashg'ulot va hayotda o'z o'mini topishi, o'z umrini hayotiy me'yorlarga munosib o'tkazishi avvalo maktabga bog'liq. Har bir bola shaxsini sevish, hurmat qilish va uning rivojlanishi uchun zarur sharoitlarni yaratib berish lozim. Agarda tabiatni o'rgatuvchi pedagogika moslashishni talab etmagan boisa, gumanistik pedagogika bu masalani munosabatlar markaziga qo'yishni va bola me'yoriy darajada

rivojlana olishi uchun hamma ishni qilishni talab qiladi. Gumanistik pedagogikani ko‘pincha innovatsion deb ataydilar. Lekin uning innovatsionligi faqatgina ayrim ta‘lim tizimlariga aloqador. Hozirgi zamon G‘arb mamlakatlari ta‘lim tizimlari uchun esa allaqachon gumanistik yo‘nalishga o‘ta boshlagan. Ta‘lim asta-sekin yangi munosabatlarga aylana boshlagan. Gumanistik pedagogikani innovatsion pedagogika deb atalganda so‘zning to‘la ma‘nosida aytish mumkin: u tashqaridan “in‘eksiya” talab qilmaydi, yuqori o‘quv tarbiyaviy ta‘sir natijalari tizimining ichki qayta tashkil etilishi evaziga erishiladi.

Gumanizm (insonparvarlik)-insonning dunyodagi eng qimmatli ma‘naviy boyliklar yagona konsepsiyasi. Bu konsepsiyaning asosiy qoidasi shaxs qadr-qimmatini himoya qilish, uning erkinlik, baxt, rivojlanish va o‘z qobiliyatini namoyon etish huquqini tan olish, buning uchun zarur, qulay sharoitlarni yaratib berishdir.

Gumanizm - inson turmushi yagona va xususan alohida shaxs uchun ahamiyati umumiy ekanini tasdiqlovchi g‘oya va qadriyatlar yig‘indisidir. Qimmatli yo‘naltirish va ko‘rsatmalar tizimi sifatida gumanizm ijtimoiy g‘oya mazmunini oladi.

Gumanistik pedagogika - o‘quv-tarbiya jarayoni ishtirokchisini, o‘z imkoniyati bo‘yicha rivojlantiruvchi teng huquqli, ongli, faol tarbiyalanuvchining yetishib chiqishida rol o‘ynovchi ilmiy-nazariy tizimdir.

Inson - qadr-qimmatini eng yuqori o‘ringa qo‘yilgan bizning davlatimizda insonparvarlik g‘oyalari uchun keng yo‘l ochib berdi. Hozircha, unchalik insonparvar deb bo‘lmaydigan mamlakatimiz pedagogikasi asta-sekinlik bilan bo‘lsada, albatta bu innovatsion jarayon tomon intilib, harakatlana boshlagan. Insonparvarlik nuqtayi nazaridan tarbiyaning asl maqsadi, har bir tarbiyalanuvchi munosabatlar, o‘zlashtirish faoliyati to‘la huquqli subyekti, mustaqil erkin shaxs bo‘lib yetishishidan iborat. Tarbiya jarayonining insonparvarlik darajasi, ushbu jarayon shaxs o‘zini namoyon eta olishi, o‘zidagi hamma tabiiy imkoniyatlarini ochib bera olish, uning erkinlikka qobiliyati, ijodga ma‘suliyatini ochib berish uchun shart-sharoit yaratib berishi bilan (belgilanadi) va baholanadi. Insonparvarlik pedagogikasi shaxsga qaratilganidir. Uning belgilari: ma‘lumotlar egallab olish va ma‘lum doiradagi mahorat va ko‘nikmalar yuzaga keltirish o‘rniga texnik, jismoniy, intellektual (aqliy) rivojlanishiga diqqatning qaratilishi: erkin, mustaqil fikrlovchi va harakat qiluvchi shaxsni shakllantirishga qaratilgan kuchlami jamlash, har qanday hayotiy va o‘quv vaziyatlarida asoslangan qarorini tanlay-qabul qila oladigan insonparvar fuqaro bo‘lib yetishishi: o‘quv-tarbiya jarayonini muvaffaqiyatli qayta yo‘naltirishga erishish uchun kerakli tashkiliy shart-sharoitlar bilan ta‘minlash. O‘quv-tarbiya jarayonini insonparvarlashtirishni avtoritar pedagogikadan uning shaxsga pedagogik bosimdan voz kechib, o‘quvchi va pedagog o‘rtasida haqiqiy insoniy munosabatlar o‘rnatish o‘quvchi faoliyati va shaxsiy erkinligiga asosiy ahamiyat kasb etuvchi shaxsga qaratilgan pedagogikaga o‘tish deb tushunish kerak. Bu jarayonni insonparvarlashtirish shunday sharoit yaratish deganiki, bunda o‘quvchi ilm olmasligi, imkoniyatlaridan past darajada olmasligi mumkin emas,

tarbiyaviy ishlarga befarq yoki muddatli o'tib boruvchi hayotda kuzatuvchi bo'lib qolishi mumkin emas. Gumanistik (insonparvar) pedagogika maktabni o'quvchiga moslashuvi, qulay sharoit va «psixologik himoya» bilan ta'minlashni talab qiladi.

Pedagogik paradigma (yunoncha “paradeigma” - misol, namuna) - pedagogika fani rivojining ma'lum bosqichida ta'limiy va tarbiyaviy muammolarni hal etish namunasi (modeli, standard) sifatida ilmiy pedagogik hamjamiyat tomonidan e'tirof etilgan nazariy hamda metodologik ko'rsatmalar to'plami bo'lib, u ta'limning konseptual modeli sifatida qo'llaniladi.

Ayni vaqtda ta'lim paradigmalarini belgilashga nisbatan uch xil yondashuv mavjud:

1. Qadriyatli (aksiologik) yondashuv - madaniyat inson hayotining mazmuni sifatida tushuniladi.

2. Faoliyatli yondashuv - asosan madaniyat moddiy va ma'naviy boyliklarini yaratishga yo'naltirilgan faoliyatning sinalgan usullari sifatida talqin etiladi.

3. Shaxsiy yondashuv - madaniyat muayyan shaxs timsolida namoyon boiadi.

Ayni vaqtda quyidagi paradigmalar mavjud:

1. Bilim olishning an'anaviy paradigmasi (modeli) Unga ko'ra ta'limning asosiy maqsadi - “Bilim, qanchalik qiyin bo'lmasin bilim olish”. An'anaviy paradigma maktabning maqsadi yosh avlodga individual rivojlanishi hamda ijtimoiy tartibni saqlab qolishga yordam beruvchi madaniy meroslarning muhim elementlari - bilim, ko'nikma va malakalar, ilg'or g'oyalar va qadriyatlarini saqlab qolish hamda ularni yoshlarga yetkazish muhim ekanligini yoritadi. Bilim olish paradigmasining asosiy maqsadi: ta'lim olish, taraqqiyot va madaniyatning eng muhim elementlarini avloddan-avlodga yetkazish.

2. Ratsionalistik (bixevioristik) paradigma (P.Blum, R.Gane, B.Skinner va boshqalar). Ratsionalistik paradigma diqqat markazida ta'lim mazmuni emas, balki o'quvchilar tomonidan turli bilimlarni o'zlashtirilishini ta'minlovchi samarali usullari yotadi. Ta'limning ratsionalistik modeli asosini B.Skinnerning ijtimoiy injeneriya bixevioristik (inglizcha behavior - xulqi) konsepsiyasi tashkil qiladi. Maktabning maqsadi - o'quvchilarda g'arb madaniyati ijtimoiy qoidalari, talablari va ko'zlagan maqsadlariga mos keladigan moslashtiruvchi “xulqiy repertuar”ni shakllantirishdir. Shu bilan bir vaqtda, “xulqi” atamasi bilan “insonga xos hamma ta'sirlanishlar - uning fikrlari, sezgi va harakatlari” ifodalanadi (R.Tayler). Bunda ta'limning asosiy metodlari, o'rgatish, trening, test sinovlari, individual ta'lim, tuzatishlari bo'lib qoladi. Buning oqibatida, ta'limninggina emas, balki dars berishning ham ijodiy xarakterini aniqlash muammosi muhokama qilinmaydi.

Ilmiy-texnik, texnokratik paradigmanning asosiy maqsadi amaliyotni takomillashtirish asosida ta'lim oluvchilarga “aniq” ilmiy bilimlarni berish va ularning o'zlashtirilishini ta'minlashdir. Bilim - kuchdir, shu bois shaxs qimmatini uning o'rganish, bilim olish, imkoniyatlari bilan belgilanadi. Shaxs muayyan (o'rtacha, standartlashtirilgan) bilim yoki xulq-atvor egasi bo'lsagina qadriyat sifatida e'tirof

etiladi degan g'oya ushbu paradigmaning asosini tashkil etadi. So'nggi yillarda noinstitutsonal paradigma rivojlana boshladi. U ta'limni ijtimoiy institutlar, ya'ni, maktab va oliy ta'lim muassasalaridan tashqarida tashkil etish g'oyasini ilgari suradi. Bu ta'lim "tabiatda" - Internet, "ochiq maktablar" - kompyuterlar vositasida ta'lim dasturlariga (masofadan o'qitish) muvofiq o'qitish samarali deya hisoblaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, hozirgi rivojlanib borayotgan zamonda har kun uchun yangilik kashf etish, odatiy emas balki, noodatiy ta'lim uslublaridan foydalanish, nafaqat foydalanish, unga o'z innovatsiyalarini ham qo'shimcha qilish maqsadga muvofiq bo'lmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. R.A.Mavlonova, N.H.Rahmonqulova, K.O.Matnazarova, M.K.Shirinov, S.Hafizov. Umumiy pedagogika. - T.: «Fan va texnologiya», 2018, 528 bet.
2. I.A.Karimov. Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch. -T.: "Ma'naviyat", 2008.
3. A.Xoliqov. Pedagogik mahorat. -T.: Iqtisod-moliya. 2010.
4. R.Mavlonova, N.Raxmankulova, N.Vohidova. Pedagogika nazariyasi va tarixi. Darslik. -T.: Fan va texnologiyalar. 2010.

Elektron ta'lim resurslari

1. www.tdpu.uz
2. www.pedagog.uz
3. www.ziyonet.uz
4. www.lex.uz
5. www.bilim.uz